

mtatkki

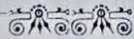
Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

utazó. A hol festői rom köti le az utóbbinak figyelmét, ott fájdalmas emlék ujúl meg amazok lelkében. A hol a messze Nyugatról jött turista kellemesen elmereng a vidék néma csendjén, ott a keletiek álmaikban rendet és jó kormányzást, új és tiszta városokat, vasútakat, a polgári-sodás örök munkáját látják. Gulbenkián egész lelkesedéssel beszél arról a vasútvonalról, melyet a kaukazi erődök mentén terveznek s a melynek elágazásai össze fogják kötni Tiflist Vladikavkazzal és Kars-sal, »A leküzdendő nehézségek, úgymond, nem lesznek jelentékenyek s az utas talán rövid idő múlva, a nélkül, hogy elhagyni lenne kénytelen a vasutat, egy folytában Páristól Kars-ig fog mehetni, kétszáz kilométernyire Erzerumtól.« Van valami megható ebben a formájában a megemlékezésnek az örmény író ősi hazájáról s annak távoli, dicső emlékekben gazdag városáról, melynek népe az időknek minden mostohasága daczára hiven ápolja még mindig lelkében a szebb jövőnek hazafias reményeit!

Dr. Molnár Antal.

A gróf Karácsonyi család őse és genealogusaink.

Azon alkalomból, hogy ő Felsége apostoli királyunk, a hazai magyar-örmények egyetlen főuri családjának ősei erénydús pályáján haladó egyik ivadékát, beodrai gróf Karácsonyi Aladárt, a magyar főrendiház örökös tagját, újabb kitüntető kegyében részesíté s neki a kamarási méltóságot adományozni kegyeskedett, azt hiszem nem élek vissza t. olvasóimnak szives türelmével, ha a hazai magyar-örmény nemes családok elsőrangú tündöklő napjának, e honszerető nép gyémántkiadásának, a gróf Karácsonyi családnak, melynek tagjai oly nagyszegű fényes adományaikkal nevüket a hazai történelem évlapjain már régen feledhetlenné tették, őseiről egyetmást annyival is inkább elmondok, mert ezzel az összes magyar czimertani és genealogiai munkákban kivétel nélkül vörös fonalként végig

húzódó több mint százados tévedésnek megadom a már rég megérdemlett kegyelemdőfést.

Ha végig lapozunk az irodalmunkban időnként megjelenő és több vagy kevesebb beccsel bíró heraldikai vagy genealogiai műveken, a gróf Karácsonyi családnál első sorban is azon adat ötlük szemünkbe, hogy a család őse Karácsonyi Tivadar volt, ki 1718-ban III. Károlytól nyerte czimeres nemes levelét. Ezt olvashatni, hogy csak a legfőbb forrásművekre hivatkozzam, Nagy Iván, Magyarország Családai cz. alapvető műve VI. köt. 87. lapján. Hasonlót regél a Nürnbergben 1885-ik évtől folytatólagosan megjelenő Siebmacher, Grosses und allgemeines Wappenbuch cz. nagyterjedelmű mű is a IV. köt. 287. lapján. Sőt mi több, a mi fölött eléggé csodálatunkat ki nem fejezhetjük, így ír a magyar heraldikai és genealogiai társaság kiadásában Budapesten 1888-ban megjelent Magyar Nemzeti Zsebkönyv is az I. rész 135. lapján.

Ezen nézet pedig fölötte téves. III. Károly ugyanis 1718. márczius 21-én nemesi rangra emel Karácsonyi Tivadar személyében egy olyan Karácsonyi családot, melynek a magyar-örmény származású gróf Karácsonyi családdal absolute semmi összefüggése sincs és így ennek őseként nem szerepelhet.

III. Károly megnevesíti 1718-ban, — jól jegyezzük meg ez évet, — a mai szorosabb értelemben vett Magyarország délvidékén lakó Karácsonyi Tivadart a budapesti országos levéltárban elhelyezett Liber Regius I. köt. 560. lapján levő armalis szavai szerint:

»Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum, signanter vero Cognati Nostri Nobis sincere dilecti, Illustris Eugenii Francisci Ducis a Sabaudia et Pedemontio, aurei velleris Equitis, Armorum Nostrorum per antelatum Regnum Nostrum Hungariae supremi Generalis Commendantis et actualis intimi Consilarii Nostri, humillimam supplicationem Nostrae propterea factam Majestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque serviitiis fidelis Nostri strenui Theodori Karácsony, quae idem pro locorum et temporum varietate, atque occasionum exigentia, sacrae praelibati Regni Nostri Hungariae Co-

ronae, gloriosisque Praedecessoribus Nostris, ac jam Majestati quoque Nostrae cum alias semper, tum potissimum occasione nuperae Anno 1717. proxime praeterito factae immanis Tartaricae irruptionis, per athleticam ejusdem colluviei dissipationem et multorum infeste congregantium sauciationem et peremptionem officiique veri christiani, et martialis partus publicam declarationem, fideliter et constanter exhibuit. . . .«

Vagyis nemesi rangra emeli III. Károly király Karácsonyi Tivadart, mert rokona Jenő, Szavója és Piemont hercege, akkor Magyarországon működő fővezére hívta fel az ő figyelmét ezen Karácsonyi Tivadarra, ki nemcsak az ő, hanem dicső elődei uralkodása alatt is már huzamosabb idő óta s különböző alkalmakkor, de különösen az 1717 évi tatár betörés alkalmával magát vitézsége által kitüntette.

Ezen Karácsonyi Tivadart azonban a gróf Karácsonyi család ősenek nem tekinthetjük, ha meggondoljuk, hogy a jelenleg is édes hazánkban élő magyar-örmény családok között a gróf Karácsonyi család az egyedüli, mely nem — miként az összes hazai örmenység — 1672-ben jött be e mai hazájába, hanem csak is 1716-ban, tehát vérrokon fajuk letelepedése után 44 év múlva hagyta el Moldvában előbbi hazáját s keresett más hont a mai Erdélyben. Egy csak 1716-ban megtelepedett családot 1718-ban, mint olyant, mely már huzamosabb idő óta tántorithatatlan hűségének és vitézségének több uralkodó alatt adta fényes tanújelét, III. Károly meg nem nemesíthetett, eltekintve azon fontos körülménytől, hogy egy azon korban kizárólag kereskedést űző családról fel sem tehető, hogy az mindjárt letelepedése után már lakhelyétől, a bérczes Erdélytől nagyon is messze eső vidékeken a betörő tatárok ellen küzdjön.

Lépjünk azonban ki a conjecturák messzevezető tömkelegéből s szólaltassuk meg a Bécsben 1749. június 15-én Mária Terézia által kiadott és eddig összes genealogusaink előtt ismeretlen nemeslevelet, mely míg egy részről a gróf Karácsonyi család ősére vonatkozó eddigi téves nézet megdön-

tésére vezet, más részről megismertet bennünket a gróf Karácsonyi család czimerszerző őseivel s az ősi czimerrel.

Az országos levéltárban levő czimerlevél fogalmazványa a bevezető sorokban így hangzik: »Nos Maria Theresia etc. Tibi fideli Nostro Christophoro Karácsony, Oppidi Nostri in Haereditario Nobis Transsylvaniae Principatu Armenopolitani Civi et Senatori Salutem et Gratiae Nostrae Caesareo-Regioque Principalis incrementum. Quandoquidem Te, fratresque tuos Nicolaum et Lucam, postquam ex Moldaviae oppido Batesan dicto, relictis ibidem Domibus vestris, ac aliis rebus mobilibus universis in antelatum Principatum Nostrum anno adhuc 1716-to migrassetis, isthicque in praedicto Oppido Armenopolitano vestrum fixissetis domicilium, et Schismate Orientalis Ecclesiae, Eutichianisque erroribus ejuratis, Vos Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae univissetis, studuissetisque etiam servitium Nostrum inter reliquos ejusdem Oppidi Cives quaesturae deditos pari modo promovere, cum negotiationibus Vestris utilitatem Aerarii Nostri ad duo, tria florenorum millia quotannis ampliassetis, teque inter Senatores, et in Judicem subinde ejusdem Oppidi assumptum, qua Senatorem a viginti annis, nec secus in ea, quam ut Judex gessisti, functione Consilia, operamque tuam in servitii Nostri promotionem zelose, utiliterque convertissetis, tum vero damni illius, quod a Pervianis in nostro Hungariae Regno anno 1735-to tumultuantibus Vobis ultra sex millia florenorum fuit illatum, non aliam, quam quae a Nostra fieri posset munificentia, refusionem consequi potuissetis, fide digna nonnullorum Fidelium Nostrorum relatione acceperimus. Te proinde Christophorum Karácsony, Conjugemque tuam Mariam Magdalenam, et filios tuos Deodatam, Simonem ac Jacobum, filiamque Catharinam, ac per te praedictos Fratres tuos Nicolaum et Lucam pariter Karácsony, illiusque Conjugem Susannam, hujus vero Huvantem, ac filios Christophorum, Karácson, Martinum, et Nicolaum, filiamque Mariam jam natos et imposterum Divina e Benedictione nascituros. e conditione ignobili eximentes in coetum. nobilium duximus esse annumerandos etc.«

Dicső királynőnk Mária Terézia tehát 1749-ben Karácsonyi Kristóf szamosújvári polgárt és tanácsost, ki viszahagyva a moldovai Botusánban lakhelyét és összes ingó vagyonát, Miklós és Lukács fivéreivel együtt 1716-ban Erdélybe költözött, a csak kevéssel azelőtt alakult Szamosújvár városában letelepedett, a görög keleti egyház és Eutyches tévtanaitól bucsút véve a római kath. egyház hive lett, polgártársai között a kereskedelmet nagy mérvben előmozdította, adóczimen évenként az ország pénztárába 2—3000 forintnyi összeget beszolgáltatott, több mint husz éven keresztül előbb mint városi tanácsos, utóbb mint bíró a leglelkiesmeretesebben működött s végül az 1735-ik évi Peró-féle lázadás alkalmával szenvedett mintegy 6000 forintra rugó kár némi kárpótlásaul s alattvalói hű ragaszkodása és szolgálatai megjutalmazására megnesemesíti. Nemesi rangra emeli ugyanis első sorban Karácsonyi Kristófot Mária feleségével, Bogdán, Simon és Jakab fiaival, nem különben Katalin leányával, másod sorban pedig fivérént Miklóst Zsuzsánna feleségével, végül másik fivérént Lukácsot Huvas feleségével Kristóf, Karácson, Márton és Miklós fiaival s netán ezután származó összes mindkét nemű utódaival egyetemben.

Ezen Mária Terézia királynő által megnesemesített szamosújvári örmény polgár, Karácsonyi Kristóf az, kit a nagynevű gróf Karácsonyi család ősnének tekinthetünk. Eltekintve ugyanis azon egyszerű körülménytől, hogy a magyar-örmény nemzetiségű gróf Karácsonyi család egy Magyarország délvidékén lakó magyar családnak eredetét nem köszönheti, kiviláglik ez már az 1739-ben Karácsonyi Kristóf részére adományozott czimerből is, mely az armalis szavai szerint a következő:

»Scutum militare erectum quadripartitum in medio umbilicali distinctum, quod argenteo colore formatum bilancem, duae vero a dextris coerulei coloris partes utrobique sirenem manu auream duplicem crucem tenentem, et rubri coloris partes a sinistris bovem subalbum cornubus aureis cornutum referunt, et continent; Scuto incumbit galea Militaris craticulata clausa, quam contegit Diadema regium gemmis, et unionibus ornatum, ex eoque

brachium humanum cataphracto indutum manu gladium evaginatam caesim stringens prominens; a Cono galeae laciniae, seu lemnisci hinc caeruleo et argenteo, inde vero rubro et aureo mixtim coloribus ad Scuti latera defluunt, illudque pulcherrime ambiunt et exornant. . . .«

Vagyis a négyelt pajzs ezüst szív-pajzsában mérleg, az első és negyedik kék mezőben arany kettős keresztet tartó syren, a második és harmadik vörös mezőben fehér, arany szarvú ökör látható. Pajzstartó egy pánczélos, vágásra kész emberi kar kivont karddal. Foszlányok jobbról: kék-ezüst, balról: vörös-arany.

Ezen czimert, ha a Karácsonyi család részére 1859. február 7-én Bécsben kiállított s összes genealogiai műveinkben közzétett grófi czimerével összehasonlítjuk, szemünkbe ötlük azonnal, hogy ez utóbbiban a Karácsonyi család csakis czimerbővítést nyert s így a ma is használatban levő grófi czimerüknek alapját a Mária Terézia által 1749-ben ősök, Karácsonyi Kristóf részére adományozott, fennebb leirt ősi czimer képezi.

A Karácsonyi család ezen ősi czimerével találkozunk lépten nyomon Szamosújvárt, hol pl. az ottani kórház (Institutum Karácsonyanum) épületének homlokzata, a görög kath. papnövelde, a Karácsonyi család, ezen imponans ősi fészkenek nagyterme is szép domborműben azzal pompázik.

Adja az annyi testvérnemzetet anyai emlőin tápláló édes hazánk Istene, hogy azon növendékpapok, kik egykor nemzetbeli hiveik gondos pásztoraik lenni hivatvák s kik muzsájuk csarnokában naponként szemlélik e díszes czimerreliefet, ép oly lelkes fiai legyenek, a szerencse és megpróbáltatás perceiben egyaránt, a hazának, minő a czimerszerző egyszerű szamosújvári örmény polgár Karácsonyi Kristóf volt nagynevű utódaival, a gróf Karácsonyiakkal.

Dr. Temesváry János,

